

és az ifjúság körében, a nemzetiségi érdekvédelem jelszavával próbáltak széles bázist teremteni a párt és a CSEMADOK régi és kipróbált káderei elleni politikai harcra.

Ez részben sikerült is nekik. S még jobban kikerült volna, ha megfelelő sajtóorgánumhoz jutnak. Ezért sürgette Dobos néhány lap összevonását, hogy egy úgymond „közép-európai” színvonalú képeslap jöjjön létre. Mikor ez nem sikerült, az Új Szó mellett egy másik magyar napilap létrehozását sürgette, hogy paralizálhassa vele az Új Szót.

A nemzetiségi érdekvédelem jelszava mégis hatott. Csak így érthető, hogy hatvankilencben már (és még) a saját szája íze szerinti programot fogadtatott el a CSEMADOK rendkívüli országos közgyűlésével, a teljes válság szélére sodorva a csehszlovákiai magyar dolgozók egyetlen kulturális szervezetét.

A sok megoldatlan társadalmi kérdést valóban meg kell oldani, de ezek megoldását, s vele együtt a nemzetiségi kérdés megoldását is nem lehet összekapcsolni, összeboronálni egy revizionista, a kispolgári ellenzékre támaszkodó mozgalommal.

Számunkra többek között ennyi a tanulsága a hatvannyolcas válságnak. Ideje, hogy a CSEMADOK tömegei is levonják a megfelelő következtetést belőle.

BÁBI TIBOR

Új Szó, 1970. szeptember 16. 4. p.; szeptember 17. 4. p.; szeptember 18. 4. p.; szeptember 19. 4. p.

122

Pozsony, 1970. október 2. Varga Jánosnak a Csemadok 1968–1969-es tevékenységéről készült értékelést elégtelennek minősítő és a szövetség vezetését a szükséges következtetések levonásának elmaradása miatt elmarasztaló írása az *Új Szóban*.

A CSEMADOK ÚTVESZTÉSE

Az utóbbi időben gyűléseken és magánbeszélgetésekben gyakran elhangzik az a kérdés, hogy a CSEMADOK életében hol és milyen formában nyilvánult meg a revizionizmus, a jobboldali opportunizmus és a kispolgári ellenzékiség?

A CSEMADOK Központi Bizottságának az 1970. május 10–11-én tartott ülése már elfogadott egy értékelést, amely megpróbálta felmérni a szövetségnek az 1968-ban és az 1969-ben tanúsított magatartását. Ez az anyag azonban sem az említett, sem más, a CSEMADOK tagságát és a nyilvánosságot egyaránt érdeklő kérdésekre nem ad határozott és kielégítő választ. Az értékelésnek a sok egyéb mellett az egyik legnagyobb hibája, hogy a CSEMADOK-ban történt deformációk okait szinte kizárólag külső okokra vezeti vissza, és meg sem próbálja keresni és feltárni a tévedések belső életre keltőit.

Ahelyett, hogy, őszintén beszélne a tényekről, és elvszerűen rámutatna a hibák gyökerére, sok mindent igyekszik elködösíteni, és nem az objektív valóságnak megfelelő képet rajzol. Csupán addig megy el, hogy „*helytelen*” és „*nem reális*” jelzővel illeti a súlyos politikai tévedéseket is.

A szövetség programjával kapcsolatban például megállapítja, hogy az helytelen gondolatokat is tartalmaz, de a „*helytelen kitételek*”-et már se nem elemzi, se nem bírálja. Pedig erre nagy szükség lenne mind a tisztánlátás, mind az ideológiai konszolidáció érdekében.

Szerintem a magyar vonalon jelentkezett jobboldali opportunizmus és kispolgári radikalizmus sorokba öntve elsősorban a CSEMADOK programjában érhető tetten. A szövetségnek – a Varsói Szerződés csapataival szembeni ellenállásra biztató felhívásaival együtt – ez a dokumentum az egyik legnagyobb szégyenfoltja, annak ellenére, hogy a program néhol helyes és követhető tételeket is tartalmaz.

Kissé pótolva azt, amit az említett értékelés elmulasztott, ezúttal arra szeretnék válaszolni, hogy a programnak mely része rossz, többek között mely nézetet kell bírálni és elvetni.

A programban ez olvasható: a CSEMADOK „*képviseli a csehszlovákiai magyarság társadalmi és kulturális érdekeit, kifejezésre juttatja a magyar nemzetiség sajátosságaiból származó igényeket*”.

Azt, hogy miért [nem] lehet a CSEMADOK „*politikai érdekvédelmi*” szervezet, nem szándéksom részletezni. Erről előttem már többet írtak. Itt csupán annyit jegyzek meg, hogy a szocialista államban a dolgozók érdekét – így a csehszlovákiai magyarság érdekét is – államunk vezető ereje, a kommunista párt védi és fejezi ki.

Az idézett szöveg azért helytelen, mert – akarva-akaratlanul – a CSEMADOK-ot olyan színben tünteti fel, és olyan szintre emeli, mintha az maradék nélkül, minden téren az egész nemzetiség érdekének a kifejezője lenne. Ez viszont nem igaz, erre a CSEMADOK nem képes. Egyrészt azért, mert nincsenek hatalmi eszközei, másrészt azért, mert taglétszáma megközelítőleg sem öleli fel a csehszlovákiai magyarok egészét. De ettől a tényről függetlenül is a tényleges érdekvédelem az állami és pártszerveknek tartozik a jog- és hatáskörébe.

Később a program így ír: „*Szervezi a csehszlovákiai magyarság társadalmi-kulturális életét. A Nemzeti Front szerveiben reprezentálja a csehszlovákiai magyarságot, mint etnikai csoportot, gondozója szellemi kincsének, tolmácsolója társadalmi, politikai és kulturális szükségleteinek.*”

Enyhén szólva ez is túlzás. Képes a CSEMADOK szervezni az egész magyarság társadalmi és kulturális életét? Aligha! Mi a feladata a járási művelődési otthonoknak és a többi társadalmi intézménynek és szervezetnek? Ezek talán csak a szlovákok társadalmi és kulturális életét szervezik? A válasz magától adódik, hogy nem. Az említett szervek és intézmények nemzetiségre való tekintet nélkül a társadalom összes polgárának – így a csehszlovákiai magyaroknak is – a tulajdonát képezik és szolgálják az igényét.

A CSEMADOK programja az elkülönülés, a szeparatizálódás,⁴³³ a „külön út” irányába mutat. Az ilyen „út” azonban csak zsákutcába vezet.

A csehszlovákiai magyarok közül – CSEMADOK és nem CSEMADOK-tagok – rengetegen dolgoznak a pártszervekben, a Forradalmi Szakszervezeti Mozgalomban, az Ifjúsági Szövetségben, a Nőszövetségben, a Csehszlovák–Szovjet Barátok Szövetségében és másutt. E szervezetek talán nem az övék is? E szervezetek nem adják meg a csehszlovákiai magyar dolgozóknak ugyanazt, mint a többi dolgozónak? Azt hiszem, ilyen kérdést feltenni is nevetséges. A CSEMADOK az anyanyelvi kultúra ápolására hivatott. Ennyiben

433 Helyesen: szeparálódás

adhat és kell is többet adnia, mint más szervezetek. Nem helyettesítheti azonban az említett szervezetet és nem is töltheti be azok szerepkörét. A CSEMADOK programjának az idézett része nemcsak helytelen, hanem képtelenség is. Ilyesmit csak naiv, politika-
ilag képzetlen emberek gondolhattak ki.

Másutt így okoskodik a program: „*a CSEMADOK a szervezési és kulturális munka területén összehangolja tevékenységét a párt és a nemzetiség ügyeivel foglalkozó állami szervek munkájával és segíti a demokratikus elveken alapuló nemzetiségi politika megvalósítását*”.

Ezek a szavak is szépen hangzanak. Ha azonban a gondolat mélyére nézünk, rájövünk, hogy e tétel tulajdonképpen a párttal szembeni partneri viszony kiemelése, és ennek a viszonynak a hangsúlyozása. A programnak ez a része is túl magabiztos, és arra enged következtetni, mintha a társadalomban a CSEMADOK és a párt ugyanazt a minőséget jelentené, megfeleledkezve arról, hogy a CSEMADOK egész tevékenységének a párt- és állami szervek határozataiból kell kiindulnia és nem megfordítva.

A fellegekben járnak az alábbi sorok is: „*Elősegítjük ... fél évszázados nemzetiségi múltunk szellemi hagyományait és a jelen társadalmi valóságán szellemi erőket egyesítünk, sajátos csehszlovákiai magyar szellemiség és életszemlélet kialakítását és további formálódását.*”

Vajon milyen ez a „*sajátos*” életszemlélet? A szocialista életszemlélettel ellentétben talán létezik nálunk is valamilyen „*nemzetiségi életszemlélet*”? A szocialista életszemlélet, amelyhez a CSEMADOK-nak is ragaszkodnia kellene, koncentrálja magában a leg-
haladóbb nemzeti vonásokat is, az egyoldalú nemzetiségi életszemlélet viszont nem szocialista, mert eleve szűk látókörű, és előbb-utóbb a nacionalizmus talajára csúszik.

A programra a koronát az alábbi sorok tették fel: „*Szövetségünk a tagság és az egész csehszlovákiai magyarság érdekeit, szükségleteit és tenni akarását kifejezésre juttató programot hagy jóvá.*”

Nagy szavak, egyeseknek talán tetszetősek is. Ám bátorság és határtalan szerénytelenség az egész magyarság „szükségletének és tenni akarásának” feltüntetni egy olyan szervezet néhány ember szövegezte programját, amelynek tagsága alig haladja meg a csehszlovákiai magyarok tíz százalékát. Olyasmit, mint a CSEMADOK programja állít, még a szakszervezet sem mer kijelenteni, holott ez a munkásosztály és a dolgozók túlnyomó többségét magába foglalja.

Az idézett részek alapján bátran elmondhatjuk: e program nem a CSEMADOK tagságának szól, nem azt tartja szem előtt, hogy meghatározza a CSEMADOK népnevelő és kulturális küldetését. Ezt egyébként az is bizonyítja, hogy a CSEMADOK tagsága körében úgyszólván teljesen visszhang nélkül maradt. Pedig nemcsak a *Hét* igyekezett reklamózni. A központ irányvonala értelmében megtárgyalták a CSEMADOK helyi szervezetei is. Érdemleges értékelést, illetve olyan elismerést, hogy a tagság magáévá teszi és követni fogja, sehol sem kapott.

A program a feladatok reális meghatározása helyett egy mindent átfogó, a csehszlovákiai magyarság egyedüli társadalmi szervezetének a CSEMADOK-ot elképzelt, nacionalista koncepcióból indul ki, és olyan illuzórikus elképzelések végrehajtásával akarja megbízni, illetve felruházni a szövetséget, amely feladat elvégzésére egyedül az állami és pártszervek hivatottak és képesek.

A program megemlíti a proletár nemzetköziség elve betartásának a szükségességét. Azzal viszont, hogy a CSEMADOK-ot kikiáltja a magyar etnikai csoport reprezentánsának

és magára vállalja az állami és pártszervek feladatát, bizalmatlanságot fejez ki mind az állami és pártszervek, mind a többi társadalmi szervezet iránt. Így – ha szavakban mást is mond – gyakorlatilag nem az internacionalizmus, hanem a nemzeti szeparatizálódás platformján áll.

A program beszél a párt vezető szerepéről is. A CSEMADOK hatáskörének és feladatainak a konkrét megfogalmazásánál azonban e szavak is frázissá válnak. Elsősorban azért, mert elképzelése körvonalazásakor többször a párt vezető szerepét figyelmen kívül hagyja, és a párttal szembeni partneri viszonyt emeli ki. A programnak az említett és a többi helytelen részére éppen ezért csak úgy tekinthetünk, mint a jobboldali opportunizmus és a kispolgári radikalizmus törekvésének az „eszmei” megnyilatkozására.

Az ilyen és a hasonló nézet 1968-ban a párt és a munkásosztály szerepének a tagadásáig vezetett. A veszélyes eszmei tévelygésért később drágán fizettünk.

Szomorú, hogy ez az irreális, szakmailag megalapozatlan, politikailag téves beállítottságú program az 1969 márciusában megtartott közgyűléstől egészen 1970 májusáig érvényben volt, negatívan befolyásolta a CSEMADOK munkaformáit és dezorientálta a CSEMADOK szerveit és szervezeteit. Mindez annak ellenére történt, hogy Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága 1969. június 2-án tartott ülésén világosan kimondta: a kulturális szövetségek olyan nézeteket hangoztattak, hogy ők a nemzetiségek politikai képviselői. Nyilvánvaló azonban, hogy a kulturális szövetségek semmi esetre sem képviselhetik minden téren a kisebbségek érdekeit. Ezek érdekeinek és igényeinek is elsősorban az állami és társadalmi szervek szereznek érvényt.

A CSEMADOK vezetése amellet, hogy mindmáig nem volt képes kiküszöbölni saját hibáját, és nem tudta levonni az elkövetett helytelenségekből a szükséges következtetést, nem teljesíti következetesen a pártnak a kulturális szövetségekre vonatkozó határozatát sem. Mindmáig úgyszólván alig tett valamit annak érdekében, hogy felszámolja azokat a jobboldali, nacionalista és kispolgári irányzatokat, amelyek 1968-ban és 1969-ben a CSEMADOK berkeiben is megmutakoztak.

Husák elvtárs a kommunista sajtó jubileuma alkalmából tartott prágai ünnepélyen mondott beszédében újra hangsúlyozta: „szocialista társadalmunk legfőbb veszélye a revizionista és opportunista gondolatokkal szemben tanúsított közöny, az, ha nem védelmezzük a marxista–leninista ideológia és elvek tisztaságát... a szocializmus építése folyamán egyre gyengült a problémák osztályszempontból való megítélése. Ez is hozzájárult azokhoz a válságjelenségekhez, melyek 1968 januárja előtt gyűltek össze, s melyek oly tragikusan nyilvánultak meg 1968-ban és 1969-ben.”

Husák elvtárs szavai ránk is vonatkoznak. A CSEMADOK mai vezetősége az osztályszempontot – sajnos – nemcsak az említett program megszövegezésénél, illetve elfogadásánál, hanem más alkalmakkor sem érvényesítette. Osztályszempontból kellene értékelni a szövetségnek az 1968-ban és az 1969-ben kifejtett tevékenységét is. Az ilyen értékelés azonban még mindig késik.

Nem jó jel az sem, hogy a CSEMADOK mai vezetése „elnézi” a revizionista és jobboldali opportunista nézeteket. A maga vonalán a marxista–leninista elvek tisztaságáért még ma sem harcol úgy, ahogy azt a párt irányvonala megszabja, ahogy azt a társadalom és a CSEMADOK érdeke megköveteli.

VARGA JÁNOS

Új Szó, 1970. október 2. 4–5. p.

Kassa, 1970. október 12. A Csemadok Kassai Járási Bizottságának újabb állásfoglalása, amelyben továbbra is kiáll *Őszinte szóval* című 1968. márciusi állásfoglalása és az abban foglaltak mellett.

ÖNTSÜNK TISZTA VIZET A POHÁRBA...,
de tiszta kézzel és tiszta pohárba

Az utóbbi időben néhány bíráló cikk jelent meg az Új Szó és a Nové slovo hasábjain járási bizottságunk 1968-ban elfogadott „Őszinte szóval” c. állásfoglalásával⁴³⁴ kapcsolatban. Annak ellenére, hogy állásfoglalásunk nem jelent meg egyetlen újságban sem, nyilvánosan vitatkoznak annak néhány – nem a legjobb szándékkal kiragadott – mondatával és azt a saját kényük és kedvük szerint magyarázzák, értelmezik. Sőt, attól sem riadnak vissza, hogy azt opportunistának, pártellenesnek és nacionalistának bélyegezzék.

Mivel az értelmezés joga elsősorban minket illet, a további „tisztá víz szándék és jóakarát” félreértéseinek elkerülése végett szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy:

I. Az „Őszinte szóval” c. állásfoglalás a CSEMADOK kassai járási bizottságának (és nem néhány embernek) javaslata a CSEMADOK, mint kulturális szövetség munkájának megjavítására.

II. Állásfoglalásunkat a központi bizottság 1968. március 21-iki írásbeli utasítása alapján készítettük és küldtük meg a CSEMADOK Központi Bizottságának valamint a tizenkét járási bizottságnak.

III. Állásfoglalásunk alfája és ómegája a kilenc pontban megfogalmazott javaslat, amely így hangzik:

1. Összehívni a CSEMADOK országos rendkívüli közgyűlését az év végéig.
2. Új programot és szervezeti szabályzatot előkészíteni [a] járási bizottságok bevonásával, amit az országos közgyűlés jóváhagyna.
3. Kérjük a CSEMADOK kerületi szerveinek a visszaállítását.
4. Új központi bizottság választását a járási bizottságok javaslata alapján, titkos szavazással. A központi elnök és titkár személyét az országos közgyűlés válassza meg titkos szavazással, az érvényes szavazatok 75%-ának elérésével.
5. A CSEMADOK apparátusában azonnali hatállyal vezessék be a szisztemizációt.
6. A járási titkárságok önálló gazdasági egységeket képezzenek.
7. A központi bizottságnak nem lehet tagja olyan személy, aki nem fejt ki aktív tevékenységet a CSEMADOK helyi vagy járási szervében.
8. A CSEMADOK választott szerveiben, a központi bizottságban, a járási titkárságokon nem lehet alkalmazni olyan személyeket, akik eddigi erkölcsi magatartásukkal (pl. nemzetiségi hovatartozás vállalása, anyanyelven történő oktatás példaadása, stb.) kompromittálták a csehszlovákiai magyarságot.

434 Lásd a 10. sz. dokumentumot.